

DECEMBER
2021

7

SAMENKERK

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

uitgave van het bisdom Haarlem-Amsterdam

DECEMBER
2021
7

SAMENKERK

SKB

Foto voorzijde

Rondo met kerstscène (altaar van de kerk O.L.V. Geboorte, Wormerveer, per januari 2020 herplaatst in Sint-Petruskerk, Krommenie).

Foto: Angelique Broerse-van Hal

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 7 • Jaargang 46
De volgende uitgave verschijnt op 3 februari 2022.

Redactie

Eric van Teijlingen (hoofd- en eindredactie), Carolien Hoogenboom, Petra Vermeer (redactiesecretariaat).

Medewerkers

Mariska Adrichem, Anneke van Assema, Anneke Donkers, Leo Fijen, Ingrid Henkemans, Ada Kok, Jos Martens, Marcel Poorthuis, Vera Schneijderberg.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600 Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 33,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 39,- per jaar

Advertenties

Redactie *SamenKerk*
Petra Vermeer (redactiesecretariaat)
023-5112600
samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Grafisch ontwerp

Impulsar strategy & design • www.impulsar.nl

Technische realisatie

Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Kerstinterview Willem de Winter

6

Welk schilderij met een kerstafbeelding is de favoriet van deze schilderijenexpert van 'Tussen kunst en kitsch'?

'Eer aan God en vrede op aarde' is de kern van de kerstwens van onze bisschop voor alle mensen.

Kerstwens van onze bisschop

4

Ontvang *SamenKerk* per post thuis

Neemt u vóór 15 januari 2022 een abonnement op *SamenKerk* dan ontvangt u deze prachtige, unieke, jaarkalender 365 Heiligen t.w.v. € 14,95 als welkomstgeschenk! Info en aanmelding: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Geloof in Geluk Wedstrijd

12

Doe mee aan onze Geloof in Geluk Wedstrijd: Waarom geloof jij in geluk? Lever vóór 14 januari je bijdrage in. En win een mooie prijs.

Kerst vieren?

20

Agenda*

December 2021

25 december Kerstmis | *begin van het octaaf van Kerstmis*

26 december Kerstmis | *Feest van de H. Familie, Jezus, Maria en Jozef*

Januari 2022

1 januari Nieuwjaarsdag | *Wereldvrede*

2 januari Hoogfeest van de openbaring van de Heer *Driekoningen*

9 januari Feest van de doop van de Heer

14-17 januari WJD@home Ameland
www.jongekerk.nl

15-29 januari Kerkbalans 2022 | www.kerkbalans.nl

16-23 januari Week van gebed voor eenheid van christenen 2022 | www.weekvangebed.nl
Zie pag. 17

16 januari Vespers vanwege eeuwfeest Limburgse Bedevaarten, Huis voor de pelgrim (Sint-Bavokathedraal Haarlem)

17 januari Dag van het Jodendom
www.dagvanhetjodendom.nl

23 januari Zondag van het Woord van God

28 januari Bijeenkomst 'Op bedevaart 2022 en verder...' (heiligdom Heiloo) | www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl | www.huisvoordepelgrim.nl

Doe als God... word mens!

Kerstmis is een familiefeest. Je wilt kerst het liefst doorbrengen met elkaar. Met collega's op een kerstborrel. Met familie rond een feestelijk gedekte tafel. In de kerk hutjemutje op een kerkbank. Dat geeft kerstsfeer. Met mensen om je heen. En dat is ook wat we in deze periode zo missen. We zijn mensen en willen met mensen omgaan. Met Kerstmis vieren we de geboorte van een kind – hoe menselijk, het Kind van Bethlehem. Het mysterie van het kerstfeest is de menswording van God. "Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond" (Joh. 1,14) horen we op Eerste Kerstdag. God werd mens. In het leven van Jezus zien wij hoe God met de mensen begaan is: vol liefde en echte aandacht, vol vergeving en nieuwe kansen gevend. Is dat niet waar wij ook naar snakken? Daarom, doe als God... word mens! Laten we menselijk zijn voor elkaar, dan wordt het een goddelijk Nieuwjaar. Zalig Kerstmis en alle goede wensen voor 2022!

Eric van Teijlingen
hoofdredacteur

* Wijzigingen voorbehouden

Vrede op aarde

Kerstmis: Hoe kan er vrede zijn?

De twintigste eeuw werd gekenmerkt door een veelheid aan goddeloze regimes, die op grote schaal mensen hebben uitgemoord. We denken aan de Shoah, de jodenvervolging door de nazi's en de nazivervolging van andere groepen, zoals zigeuners en homoseksuelen, aan de nog grotere aantallen slachtoffers van het Stalinregime en de massale slachtingen onder de dictatuur van Pol Pot (Cambodja); maar de eeuw begon al met een volkerenmoord in Duits-Zuidwest-Afrika en de Armeense genocide.

Is religie de schuld?

Velen geven godsdienst en religie de schuld van geweld en oorlogen. Daar kan wel iets van waar zijn, maar goddeloosheid zal niet de oplossing zijn, dat heeft de vorige eeuw ons geleerd. Ik ben dankbaar voor de inzet van paus Franciscus voor de broederschap van alle mensen en een vredelievend karakter van alle godsdiensten.

De vrede bedreigd

Op dit moment wordt de vrede in de wereld eveneens bedreigd: door een onzichtbare vijand - muterende virussen zaaien wereldwijd ziekte en dood; door een ongekend hoog aantal vluchtelingen: 82,4 miljoen mensen zijn, aldus cijfers van de VN-vluchtelingenorganisatie, op de vlucht voor oorlog en geweld; door klimaatverandering, die het voortbestaan van mens en dier bedreigt en gerelateerd is aan het consumptiegedrag van de rijke landen. De hand van de mens is ook hierin onmiskenbaar aanwezig.

We horen het de engelen zingen in het kerstevangelie: “Eer aan God in den hoge en vrede op aarde onder de mensen in wie Hij welbehagen heeft” (Lc. 2,14). Maar is die vrede in meer dan tweeduizend jaar eigenlijk wel dichterbij gekomen? En hoe komt het toch dat we er niet in slagen de vrede op aarde te bereiken? Is dat de schuld van God?

De hand van de mens

Hoe komt het toch dat we geen halt weten toe te roepen aan de toenemende bedreigingen van de vrede? Als we het lijstje van treurige feiten overzien, kunnen we niet anders dan erkennen dat mensen en menselijk gedrag er een enorme rol in hebben gespeeld. Is het juist de schuld bij God neerleggen, die ons geschapen heeft met een vrije wil en verantwoordelijkheid? Het zijn mensen die steeds weer hebben gekozen voor een verkeerd begrepen eigenbelang! Helaas is die mensheid er niet in geslaagd de bedreigingen op wereldschaal aan te pakken. Maar de problemen komen steeds dichterbij: de vluchtelingen crisis, de klimaat crisis en de pandemie zijn niet meer ‘ver van ons bed’.

Het kerstverhaal actueel

Het kerstverhaal blijft in deze situatie onverminderd actueel. Misschien moet ik wel zeggen dat het meer actueel is dan ooit. Het evangelie volgens Lucas gaat over een jong paar, dat een kindje gaat krijgen: Maria verwacht haar zoon, Jezus Christus, Gods Zoon, de Verlosser van de wereld. Het verhaal van zijn geboorte begint met de onzekerheid van het menselijk bestaan:

Foto: Hernán Azócar

Maria en Jozef moeten op reis om zich, op bevel van de keizer, te laten inschrijven. Het is een lange tocht en niet zonder gevaar. Eenmaal op hun bestemming aangekomen, lukt het Maria en Jozef niet om een herberg te vinden, waar ze kunnen overnachten. Er is voor hen geen plaats.

Ik zal met u zijn

De nood van de hoogzwangere moeder en haar man, die niet weten hoe het zal aflopen en waar ze terecht kunnen, is een menselijke ervaring van onzekerheid en je overgeleverd voelen aan een situatie, die we in de tijd van deze pandemie gemakkelijker kunnen herkennen. Wat zal er gebeuren? Waar gaat het naar toe? Veel is onzeker. De grootheid van dit paar, van Maria en Jozef, bestaat erin dat zij de onzekerheid van hun bestaan hebben aanvaard en op God bleven vertrouwen. Zij vonden innerlijke rust in de betekenis van de naam van God, die luidt: Ik zal met u zijn.

Het lot van de armen

Het Kind kwam ter wereld in een plaats voor dieren, er was voor hen geen plaats in de herberg. Rondtrekkende herders, mensen zonder vaste woon- of verblijfplaats, waren de eerste bezoekers. De ouders moesten vluchten voor een moordlustige despoot. Zo deelden Maria en Jozef met het kind het lot van de vluchteling en de armen voor wie in deze wereld geen plaats is.

De grootheid van Maria en Jozef bestaat erin dat zij, ondanks de onzekerheid van hun bestaan, op God bleven vertrouwen

Vijf over twaalf

In 1967 deed de heilige paus Paulus VI in zijn encycliek *Populorum Progressio* al een oproep tot wereldwijde solidariteit om de ontwikkelingslanden te helpen zich te ontwikkelen. "Ontwikkeling is de nieuwe naam voor vrede" (n. 76), schreef hij toen. De heilige paus Johannes Paulus II herhaalde die oproep tot solidariteit in een nieuwe encycliek, twintig jaar later (*Sollicitudo rei socialis*, 1987). Helaas zijn we er weer vijfendertig jaar later nog steeds niet in geslaagd ontwikkeling en welvaart eerlijk te verdelen en lijken goddeloosheid en ik-gerichtheid eerder toe te nemen. Dit is zich nu tegen ons aan het keren. Het is vijf over twaalf.

Eer aan God en vrede

Wat mij betreft zou de conclusie moeten zijn dat we de boodschap van het evangelie en van de sociale leer van de Kerk, die op dit evangelie is gestoeld, meer en breder moeten laten klinken, gepaard aan inzet voor sociale rechtvaardigheid: "Eer aan God in den hoge en vrede op aarde...". God dienen en de naaste, het eerste en tweede gebod zijn één. Als de Ander en de anderen niet binnen onze horizon vallen, gaat er iets mis.

Van harte wens ik U allen ondanks de moeilijke situatie van de pandemie een zalig Kerstmis toe, dat de vreugde om de geboorte van onze Heiland en Verlosser ook uw hart mag vervullen!

Bisschop Johannes Hendriks

Kijk op kathedraal-TV naar een gesproken versie van deze 'Wat ik u zeggen wil'.

Kerstinterview met Willem de Winter

Willem de Winter is een van de experts voor schilderijen bij het televisieprogramma 'Tussen kunst en kitsch'. Vele schilders hebben de geboorte van de Heer afgebeeld. Hoe herkent hij een Rembrandt van een Mondriaan van een Israëls? En welk 'kerstschilderij' is zijn favoriet?

Foto: Bayer&Mitko - ARTOTHEK

H

oe vierde u Kerstmis thuis?

Willem de Winter: "Ik ben opgegroeid in een katholiek gezin in Vogelenzang. Kerstmis werd volop gevierd, met een kerstboom met lichtjes, uitgebreid aan tafel en een

feestelijk versierd huis met dennengroen en kaarsen. Het was een sfeervolle tijd. We gingen naar de nachtmis. Dat was toch wel bijzonder, zo laat nog naar de kerk. Mijn ouders hadden een bloemenzaak. December was, naast Moederdag, de drukste tijd van het jaar. Mijn broers en zus en ik hielpen natuurlijk mee met het lossen van de vrachtauto, als mijn vader terug kwam van de bloemenveiling. Ik herinner mij dat we ergens kerstbomen gingen inkopen. Het was leuk om mee te helpen in die tijd. Mijn vader maakte altijd de mooiste kerststukken. Hij had dat echt in z'n vingers. Hij is nu 88 jaar en maakt nog iedere dag bloemwerk voor de bloemenzaak van mijn broer en neven."

U bent al geruime tijd expert bij ‘Tussen kunst en kitsch’. Wat is het leuke aan dit televisieprogramma?

“Ik ben zo’n vijftien jaar geleden gevraagd en doe dit programma met enorm veel plezier. De kracht van het programma is de verrassing en spontaniteit. Er komen zo’n duizend bezoekers op een opnamedag af (vóór de coronacrisis - red.) en we zien kunst rijp en groen. Op zo’n dag komen honderden schilderijen langs. Veel van deze werken hingen vaak al bij opa en oma aan de muur. Het zal dan wel iets zijn, denkt men, maar vaak zijn het reproducties. Maar dan, geheel onverwacht, is er een die opvalt. En die ene ‘vondst’, zal ik maar zeggen, dat maakt het programma zo spannend. Maar ook de

interactie tussen de experts en de bezoekers en hun (verbaasde) reactie bij een taxatie. Er kijken tussen de anderhalf en twee miljoen mensen naar dit programma. Dat is ook bijzonder.”

En die ‘ene vondst’ komt aan tafel bij Frits Sissing. Wat was uw ‘ene vondst’?

Met een grote glimlach: “Een vroeg werk van Piet Mondriaan. Een stilleven. Mondriaan is Nederlands belangrijkste schilder van de twintigste eeuw met internationale allure. Bij een opnamedag in 2019 kwam een man met dit schilderij aanzetten met de vraag of het een echte Mondriaan was? Dat was het. Het was een werk uit 1901, een geheel andere stijl dan de abstracte stijl met rood, geel, wit en blauw, wat we vooral van Mondriaan kennen. Bij nader onderzoek ontdekten we

dat de voorwerpen van dit stilleven zichtbaar zijn op een foto, waarop Mondriaan in zijn atelier aan de Albert Cuypstraat in Amsterdam te zien is. Meer bewijs dat het een echte, vroege Mondriaan is. In de uitzending (in 2020 - red.) taxeerde ik het werk op veertigduizend euro.”

Vooraf uit de figuur van Maria spreekt een groot respect en liefde voor het Christuskind

U spreekt in het programma vaak over de ‘toets van de schilder’. Wat betekent dat?

De Winter: “Iedereen heeft een eigen handschrift. Zo ook een schilder.

Het is zijn manier van schilderen. Door goed te kijken naar het kleurgebruik, de uitstraling, het type voorstelling en de gebruikte materialen herken ik het handschrift van een schilder, noem het de verfstreek. Je ziet als het ware de hand van de schilder gaan. Dit is de wijze waarop een schilderij wordt herkend. Daarna kijk ik pas naar de signatuur. Of die correct is. Een vervalst schilderij valt door de mand door de schilderstoets, want de signatuur is vaak levensecht om de mensen te misleiden. Zo van: ‘Kijk, een echte Van Gogh, want daar staat ‘Van Gogh’.”

Welk schilderij met kersthema zou u graag eens aan tafel willen bespreken?

“Velen. Maar ik kies voor de ‘Aanbidding der wijzen’ van Dieric Bouts, een fantastische schilder die behoort tot de Vlaamse primitieven (schilders uit de vijftiende en zestiende eeuw - red.). Er zit een diep gevoel in dit werk, dat hij circa 1470 schilderde. Vooral uit de figuur van Maria spreekt een groot respect en liefde voor het Christuskind in haar armen. De drie koningen zijn vol respect en bewondering. Een van hen knielt en heeft zijn hoed afgenomen. De schilders in die tijd hadden

Foto: AVROTROS

het perspectief niet altijd onder controle. De kleuren zijn ongekend helder (door het gebruik van natuurlijke pigmenten) en de manier van schilderen is zeer precies en gedetailleerd. Ieder detail is prachtig, het werk is met een enorme concentratie geschilderd. Het oppervlak van de verf is spiegelglad, je kunt geen verfstreek zien. Dit schilderij, het middenstuk van een drieluik, is van deze zeldzame kwaliteit en uitstraling en van een schilder met zo'n enorme reputatie. Onbetaalbaar natuurlijk, maar u kunt het bezichtigen in de Alte Pinakothek in München."

Waarom is de geboorte van Jezus geliefd onder schilders?

"Het is zeker een zeer geliefd onderwerp. Altijd al geweest. Van de dertiende tot de zestiende eeuw werd kunst in opdracht van de adel of de Kerk gemaakt. Later ook door rijke particulieren. Religieuze onderwerpen waren toen heel gewoon. Daarnaast is het tafereel van een pasgeboren kind, met een vader en moeder, universeel een heel sterk en herkenbaar beeld. Het staat ook symbool voor het nieuwe leven, het leven dat wordt doorgegeven. Een pasgeboren en weerloos kind roept bij iedereen, niemand uitgezonderd, ook emoties op van vreugde, tederheid, onschuld. Het appelleert ook aan ons kind-zijn. Picasso zei aan het einde van zijn leven: 'Ik heb vier jaar aan de academie geleerd om schilder te worden. Ik heb daarna de rest van mijn leven geprobeerd om kind te worden.'"

Waarom is kunst, zoals schilderskunst, belangrijk?

De Winter: "Kunst roept allerlei emoties op. Een schilderij of een beeld raakt je van binnen. Wat zie je er in?

Creativiteit is iets unieks menselijks. Misschien is daar de toets van God te zien?

Wat doet het met je? Kunst is mooi, het verrijkt je leven. Zelfs zó dat je er niet alleen naar wilt kijken, maar dat je het ook wilt hebben. Kunst is heel veelzijdig. En, kunst verbindt mensen, brengt mensen in gesprek en zo kun je samen iets delen. Niet alleen als je beiden een kunstwerk waardeert. Ook als je erover van mening verschilt. En kunst is waardevast. Mijn verwondering voor schilderijen is ook bewondering voor schilders geworden. Kunst, in welke vorm dan ook, komt voort uit de creativiteit van mensen. Al eeuwen lang wordt steeds nieuwe kunst gemaakt. Echt iets nieuws. Creativiteit is iets unieks menselijks. Misschien is daar de toets van God te zien? De Amsterdamse schilder Eugène Brands (1913-2002) zei eens: 'Ik creëer niets. Ik geef door.' In die trant. Je kunt zeker zeggen: kunst kijken, kunst maken, het maakt een mens gelukkig."

Hoe gaat u Kerstmis vieren en heeft u, tot slot, nog een kerstwens?

"Heel eenvoudig: vrede op aarde! Dat we de moeilijkheden die nu spelen, te boven zullen komen. Het is allemaal heel ingewikkeld geworden. Er is veel narigheid om ons heen, dichtbij en ver weg. Kunst kan ons helpen het mooie te blijven zien. Mijn vrouw Janet en ik zullen, afhankelijk van de coronamaatregelen, de kerstdagen vieren met ons gezin en de familie. En we vieren Kerstmis in de Sint-Bavokathedraal, waar we allebei vrijwilliger zijn." ■

Eric van Teijlingen

Willem de Winter (62) woont en werkt in Haarlem als makelaar en beëdigd taxateur in kunst en antiquiteiten. Zijn specialisme is Hollandse en Franse schilderijen uit de negentiende en twintigste eeuw. Vanaf 2007 is hij als expert te zien in het televisieprogramma 'Tussen kunst en kitsch'. Hij is getrouwd, heeft twee kinderen en twee kleinkinderen.

Kerst activiteiten

Amsterdam

Tot en met 9 januari 2022 (m.u.v. op 1 januari) is dagelijks van 13.00-17.00 uur een kerstgroepentoonstelling met ruim 150 groepen te bewonderen in de HH. Martelaren van Gorcumkerk (Hofkerk, Linneaushof 94, Amsterdam). Op deze expositie vindt u niet alleen kerstgroepen uit de voormalige Nederlandse kerkelijke kunststeliërs als Gebr. Van Paridon uit Amsterdam, maar ook van hedendaagse ontwerpers en beeldend kunstenaars.

Hoorn

Op woensdag 22, donderdag 23, zaterdag 25 en zondag 26 december is de HH. Cyriacus- en Franciscuskerk (Koepelkerk, Grote Noord 15, Hoorn) van 13.00-16.00 uur geopend om de kerststal te bezoeken. Kerstengelen zorgen voor kerstmuziek en -orgelspel.

Beverwijk

Ook dit jaar is de grote kerststal in de H. Agathakerk (Breedstraat 93, Beverwijk, www.stichtingkerststalstagathakerk.nl), er weer met voldoende plaats voor herders en wijzen, én bezoekers. Te bezoeken van 25 december t/m 6 januari 2022 dagelijks van 12.00-16.00 uur.

Haarlem

Bezoek de crypte van de Sint-Bavokathedraal (Leidsevaart 146, Haarlem, www.koepelkathedraal.nl) in kerstsfeer, waar zo'n 300 kerstgroepen te zien zijn, modelspoorreinen, die over zo'n tachtig meter rails door Engelse steden en Hollandse dorpen rijden, en tientallen versierde en verlichte kerstbomen.

Mogelijk is uw eigen parochiekerk overdag open voor bezichtiging van de kerststal. Ga er eens kijken...

Utrecht

Van 24 december t/m 9 januari 2022 in Museum Catherijneconvent (Lange Nieuwstraat 38, Utrecht, www.catherijneconvent.nl), 'Zin in Kerst!' met een kerstreis langs de belangrijkste figuren uit het kerstverhaal en de grote Napolitaanse kerstgroep. Reserveren vooraf is noodzakelijk.

In andere landen wordt het feest van Driekoningen groter gevierd dan in Nederland: In Duitsland trekken als de drie koningen verklede kinderen langs de huizen om er te zingen en daarmee geld op te halen voor een goed doel (*Sternsingen*). Italië viert dan *Befana* (vergelijkbaar met ons Sinterklaasfeest), waarbij de kinderen cadeautjes ontvangen. In België en Frankrijk wordt deze dag een zogeheten koningentaart gegeten. Degene die in zijn stuk taart een bruine boon vindt, of een muntstuk, is de 'koning van de dag'.

Driekoningen

Het is een gebruik om 6 januari een huiszegen aan de voordeur aan te brengen met het jaartal en de letters B, M en C. Deze letters verwijzen naar de namen van de koningen maar ook naar de Latijnse zegen spreuk: *Christus Mansionem Benedicat*, wat 'Christus zegene dit huis' betekent.

De oudste afbeelding van de geboorte van Jezus is niet van de herders in de stal maar van het bezoek van de wijzen uit het Oosten. Bijvoorbeeld op een sarcofaag (marmere doodskist) uit de vierde eeuw (onder). Of op een mozaïek in een kerk in Ravenna (Italië) uit de zesde eeuw (boven).

Vroeger was het een gebruik om de figuurtjes van Driekoningen niet meteen in de kerststal te zetten, maar pas op 6 januari. De figuurtjes werden elke dag een stapje dichterbij de kerststal gezet, ze waren immers nog 'onderweg' en zouden pas op 6 januari de stal bereiken. De kerstboom werd dan ook na die datum weer afgetuigd (of opgeborgen).

Symboliek van de geschenken:

- Goud Koninklijke status van het Kind
- Wierook Goddelijkheid van Jezus
- Mirre Zijn menswording (vanuit het idee: balsem voor de dode)

Volgens Sint Bernardus van Clairvaux (1090-1153):

- Goud Om de armoede te verlichten
- Wierook Om de stank uit de stal te verjagen
- Mirre Om het kind mee te verzorgen

De afbeelding van de wijzen uit het Oosten is vol symboliek om uit te dragen dat iedereen genodigd is zich tot het Kind en zijn Moeder te richten: de hele wereld en alle mensen. Volkstraditie heeft hen ook namen gegeven:

Melchior
Middelbare man, 40 jaar, vastberaden man van actie. Azië.

Balthasar
Oude man, 60 jaar, met wit haar. Europa.

Casper
Jonge man, 20 jaar, enthousiasme van de jeugd. Afrika.

De wijzen uit het Oosten volgden een ster. Astronomen, Bijbelkenners en andere wetenschappers hebben eindeloos gedebatteerd over de ster van Bethlehem. Was het een supernova of een komeet, of iets anders? Meest waarschijnlijk is het een beschrijving van een drievoudige conjunctie van de planeten. ■

In de Dom van Keulen (Duitsland) wordt sinds 1164 de reliekschrijn met relieken van Driekoningen bewaard.

Wijzen of koningen? Het Matteüsevangelie (2,1-12) spreekt over 'wijzen uit het Oosten', zonder daarbij een aantal te noemen. In de traditie en kunst kennen we er drie, vanwege de drie geschenken die ze aanbieden. In de Griekse taal van het evangelie staat het woord 'μαγοι', magiërs. Het zijn astronomen/astrologen uit het Perzisch-Babylonische Rijk (thans: Irak), 'wijze mannen' die werden gewaardeerd door koningen. Voor joden en christenen waren ze mediums, tovenaars of waarzeggers, absoluut niet te vertrouwen en dienden niet geraadpleegd te worden door gelovigen. Door verschillende volksverhalen en geschriften van kerkgeleerde Tertullianus (160-230) zijn ze koningen geworden, omdat de tekst van Matteüs doet denken aan de profeet Jesaja (60,3): "Volkeren komen naar uw licht, koningen naar de glans van uw dageraad". Deze koningen werden daarmee een metafoor voor het idee dat heersers van alle volken zich onderwierpen aan Jezus en het christendom.

wedstrijd
Geloof
in geluk

Waarom geloof jij in

In de tentoonstelling 'Geloof in Geluk' in de Sint-Bavokathedraal in Haarlem hebben twintig deelnemers hun kijk op 'geluk' of 'gelukkig(-zijn)' gegeven. Maar wat betekent geluk of geloven in geluk voor u, voor jou? *SamenKerk* nodigt je uit om mee te doen aan de Geloof in Geluk Wedstrijd: **Waarom geloof jij in geluk?**

Je mag zelf bepalen hoe jouw inzending/werkstuk eruit ziet. Bijvoorbeeld:

- Schrijf een (kort) verhaal
- Vertel over een (eigen) ervaring
- Dicht een gedicht
- Schrijf en zing een lied
- Maak een tekening of schilder
- Maak een foto of een collage
- Maak een TikTok-filmpje
- Of...

Van alle inzendingen kiest de jury tien genomineerden. Zij worden uitgenodigd voor een speciale middag in Haarlem, waar de drie winnaars bekend worden gemaakt. Naast een mooi prijzenpakket worden de inzendingen van de winnaars gepubliceerd in het eerste nummer van 2022 van *SamenKerk*, maar krijgen ook een plek in de tentoonstelling in de kathedraal!

Geluk?

De Geloof in Geluk Wedstrijd staat open voor alle leeftijden, wel of niet gelovig of wel of niet woonachtig in Noord-Holland. Iedereen is welkom. U kunt individueel deelnemen, maar ook als groep (parochiële werkgroep, gezin of schoolklas).

De jury bestaat uit:

- Michaëla Bijlsma *kunstenares*
- Leo Fijen *directeur/uitgever Adveniat en presentator KRO-Geloofsgesprek*
- Nanine van Smoorenburg *projectleider 'Geloof in Geluk'*
- Eric van Teijlingen (voorzitter) *hoofdredacteur SamenKerk*

Inzendingen (eventueel voorzien van een kleine toelichting) moeten **uiterlijk 14 januari 2022** binnen zijn (vermeld daarbij uw voor- en achternaam, postadres, telefoonnummer, e-mailadres en leeftijd): Bisdom Haarlem-Amsterdam, Wedstrijd Geloof Geluk, Zilkerduinweg 375, 2114 AM Vogelenzang. Of mail uw inzending naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Bekendmaking van de tien genomineerden is op 16 januari 2022. Uitreiking prijswinnaars (in aanwezigheid van alle genomineerden) is op vrijdag 21 januari of zaterdag 22 januari 2022.

vieren

tijdschrift voor liturgie en spiritualiteit

NIEUW

TIJDSCHRIFT VIEREN

Lees nu het nieuwe nummer van VIEREN, hét tijdschrift voor liturgie en spiritualiteit. In het tijdschrift staan achtergrondartikelen en verdiepende teksten, geschreven door zowel gerenommeerde auteurs uit de liturgiewetenschappen als mensen met hun voeten in de pastoraal-liturgische 'klei'.

Bij elke aflevering van VIEREN hoort een werkschrift met hele concrete, gebruiksklare handreikingen voor vieringen met verschillende doelgroepen, gebeden, muzieksuggesties en veel meer.

Meer informatie over de diverse abonnementsvormen:
administratie@bernemedia.com

Een uitgave van Berne Media | uitgeverij Abdij van Berne.
Losse nummers alleen verkrijgbaar bij Berne boek- en
abdijwinkel of te bestellen via www.berneboek.com

Bestellen
kan ook door
het scannen
van de
QR-code

Et lux perpetua luceat eis

Parklaan 36
2011 KW Haarlem

Uitvaartcentrum Haarlem
T 023 532 8750
info@uitvaartcentrumhaarlem.nl

Grootseminarie St. Willibrord
wenst alle lezers van *SamenKerk*
een Zalig Kerstmis.

Grootseminarie
St. Willibrord
Bisdom Haarlem-
Amsterdam

www.willibrordseminarie.nl
Hoogeweg 65, 1851 PJ Heiloo
T 072 505 1288

Wilt u de priesteropleiding steunen?
NL64 INGB 000 000 5464 t.n.v. Het Grootseminarie

Herder

*De herder,
die ook herderin had kunnen zijn,
en als eerste het zingen der engelen hoorde,
midden in de nacht,
was reeds op hoge leeftijd.*

*Die herder kende de pijn van het leven.
Hij wist van tegenslag en verdriet.
Toch was zijn hart niet gesloten.
Hij was niet bitter geworden.*

*Zijn hart was blijven hopen op een nieuwe tijd.
Ontvankelijk was hij gebleven.*

*Hij hoorde als eerste de engelen
die zongen van het Goede Nieuws
midden in de nacht...*

Marinus van den Berg

leeftijd

Gezonde start voor moeder en kind

Adventsactie steunt dit jaar vier projecten die zich richten op goede, bereikbare zorg voor moeder en kind rondom de zwangerschap, de bevalling en de periode erna.

Helpt u mee?

Doneer eenvoudig via de QR-code

www.adventsactie.nl

IBAN: NL89 INGB 0653 1000 00

ADVENTSACTIE

EEN CAMPAGNE VAN VASTENACTIE

Huis voor de Pelgrim

Onze reizen brengen je verder

Ga mee op bedevaart

Vraag de uitgebreide
brochure aan

Lourdes Assisi & Rome
Banneux Fátima Ierland Israël
Santiago Pater Pio Wandelen

**Bedevaardvrijwilligers in het bisdom
Haarlem-Amsterdam zijn welkom op
de regiobijeenkomst op 28 januari 2022
in Heiloo. Meld je aan.**

043 - 321 57 15
info@huisvoordepelgrim.nl
www.huisvoordepelgrim.nl

Bij Lourdesreizen
speciale korting voor
CZ-verzekerden

Reliek H. Nicolaas in Amsterdam

Zondag 5 december heeft mgr. Jan Hendriks een relik van de heilige Nicolaas geplaatst in de Amsterdamse heilige-Nicolaasbasiliek. Sint Nicolaas van Myra is patroon van Amsterdam. De relik is een geschenk van de Abdij van Egmond, die deze relik zo'n duizend jaar in hun bezit had, aan de bevolking van Amsterdam. Op 5 december is een Nicolaasjaar van start gegaan met onder meer een nieuwe wandeling langs de drie Nicolaaskerken (op de Wallen), lezingen en concerten. Met dit programma wordt aandacht gevraagd voor de barmhartigheid van stadspatroon Nicolaas, zoals zijn inspirerende bereidheid steeds open te staan voor een ander. De viering is te zien op het Youtube-kanaal van de basiliek, Nicolaas-TV.

Foto: Ramon Mangold

Titus Brandsma heilig verklaard

Paus Franciscus heeft op 25 november een wonder erkend op voorspraak van de zalige karmeliet Titus Brandsma. Als geestelijk leidsman van de katholieke kranten en rector van de katholieke Universiteit van Nijmegen verzette hij zich tegen het opkomend nazisme. In januari 1942 werd hij door de Duitsers gearresteerd en op 26 juli 1942 overleed hij in het concentratiekamp van Dachau. Op 3 november 1985 werd hij door de heilige paus Johannes Paulus II zalig verklaard.

Kerk groeit

Wereldwijd stijgt het aantal katholieken, alleen in Europa is sprake van een dalende tendens. De Kerk telde eind 2019 1,34 miljard katholieken, vijftien miljoen meer dan het jaar ervoor. Het aandeel van de katholieken in de wereldbevolking is gestegen tot 17,74 procent.

WJD@Home Ameland

In het weekend van 14-16 januari 2022 zijn jongeren (15 jaar en ouder) uitgenodigd voor de WJD@Home. Het programma bestaat uit geloof, spel, chillen en workshops. Er is ook veel gelegenheid om elkaar te ontmoeten. Er rijdt een speciale touringcar om iedereen op te halen. Info en aanmelding (vóór 4 januari): www.jongekerk.nl

Gebedsweek voor de eenheid

Tijdens de Week van gebed voor eenheid van christenen (16-23 januari 2022) staan christenen uit de hele wereld stil bij de ster van Bethlehem, een licht dat schijnt in het duister en de weg wijst naar Jezus. We leven in een wereld die hunkert naar wat licht in de duisternis en eenheid onder de mensen. De wereldwijde coronapandemie en de economische, politieke en sociale crises, die daaruit voortvloeien, hebben dat eens te meer laten zien. Info: www.oecumene.nl/kalender

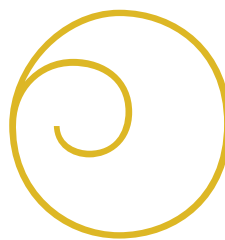
Ingrid Henkemans is erfgoedspecialist van Museum Catharijneconvent en inventariseert en adviseert de kerken van het Bisdom Haarlem-Amsterdam.

Komt allen tezamen...

De Bergense kerststal bouwen

Fotografie: H. Plaatsman

Parochies en kerken zijn erfgoed- en schatbewaarders. De gebouwen zijn in een bepaalde stijl opgetrokken. In iedere kerk zijn er kunstschaten: van een glas-in-loodraam tot een heiligenbeeld, van liturgische voorwerpen tot aan kunst met een grote K. *SamenKerk* opent voor u een klein kiertje van deze schatkamer.

p 17 december 1951 maakte de hele wereld via het Polygoon Bioscoop Journaal kennis met de nieuwe kerststal van de kerk HH. Petrus en Paulus in Bergen (NH). In het filmpje wordt het hele proces van idee tot uitvoering in beeld ge-

bracht en vertelt de commentaarstem hoe de kerststal onder leiding van kunstenaar Jaap Min tot stand komt. Het mag een klein wonder heten dat de Bergense kerststal überhaupt het licht zag. In 1946 is er een fikse brand in de sacristie van de kerk, waar ook de kerstgroep opgeslagen staat. De Oorlog is net voorbij en er is gebrek aan alles. Een schilderij met een afbeelding van de geboorte van de Heer dient jaren als vervangende kerststal. Toenmalig pastoor Theodorus van Beers heeft het idee om een nieuwe kerststal in het Duitse Oberammergau te kopen, een dorp dat gespecialiseerd is in de vervaardiging van religieus houtsnijwerk.

Maar wat de pastoor wil, kan de parochie zich – mede door de Oorlog – financieel absoluut niet veroorloven.

Bergense kunstenaar

Al snel ontstaat bij een aantal parochianen het plan om zelf een kerststal te maken. Gelukkig stelt iemand zich garant voor de te maken kosten en vraagt men kunstenaar Jaap Min het creatieve proces te begeleiden. Min is naast dorpsgenoot ook een rijzende ster in de kunstwereld. In 1948 exposeert hij op de prestigieuze Biënnale van Venetië en is hij, ook in kerkelijke kring, een veel gevraagd kunstenaar. Pastoor Van Beers, die in eerste instantie behoorlijk sceptisch is, heeft nu meer vertrouwen in het slagen van het plan.

Het mag een klein wonder heten dat de Bergense kerststal het licht zag.

Jaap Min, enthousiast over dit project, maakt een aantal verschillende schetsen. Hij besluit al vroeg in het proces dat hij de kribbe tegen een achtergrond van grote rotsen wil plaatsen om de kerststal een andere uitstraling te geven dan gebruikelijk. Hij vraagt smid Hillebrand Hoebe om de rotsen te vervaardigen. Daarvoor kiest de smid betonijzer en kippen-gaas. Dat geraamte beplakt hij met krantenpapier, dat door Min beschilderd wordt.

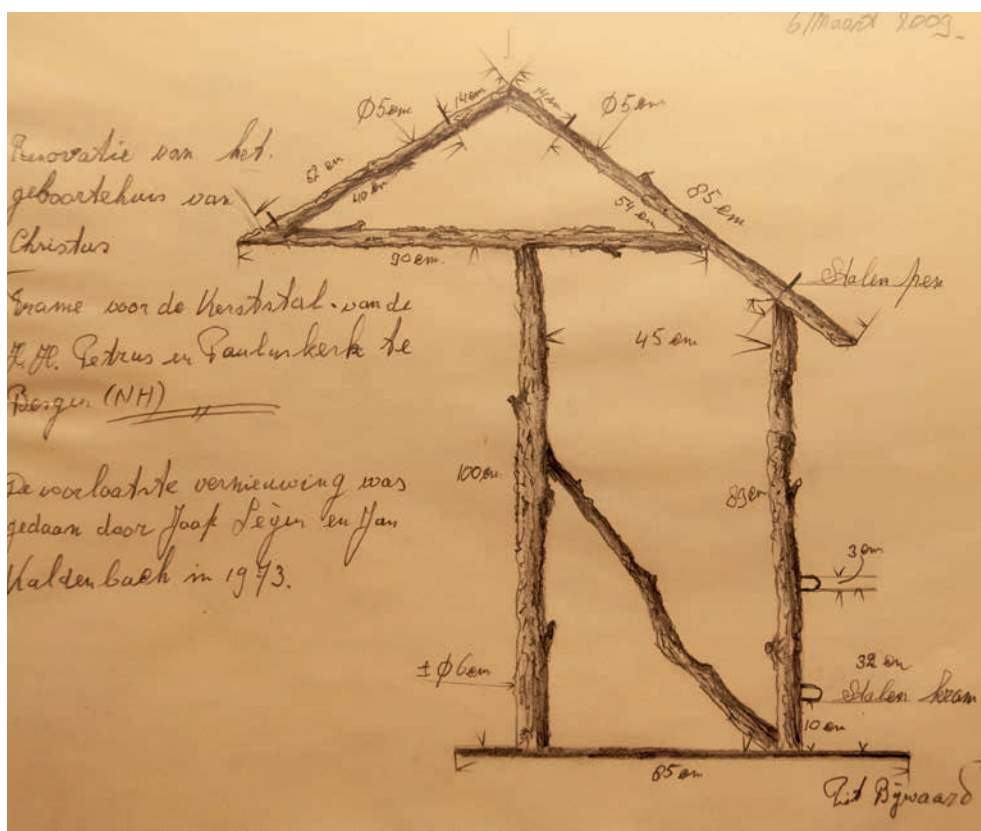
Met vereende krachten

Ook alle figuren van de kerststal denkt de kunstenaar uit. Hij vraagt hulp van zijn broer Siem, die samen met Piet Duin de poppen in papier-maché probeert uit te voeren. Maar de poppen worden zo zwaar dat besloten wordt om de geraamten van de poppen van dik ijzerdraad te laten maken door dezelfde smid. Siem Min en andere vrijwilligers storten zich daarna op het maken van de hoofden, handen en voeten. Zijn broer Jaap beschildert ze vervolgens en dames van het katholiek vrouwengilde uit de parochie naaien kleertjes voor

alle figuren. Een van de dames doneert hiervoor zelfs haar goudkleurige blouse, vervaardigd uit het stoffen goudbehang afkomstig uit het Paleis op de Dam, en een blauwe fluwelen rok. Zo krijgt de kerstgroep een koninklijk tintje. De figuren zijn zelfs zo levensecht uitgevoerd dat parochianen denken dat de gebroeders Min markante dorpelingen als model gebruikt hebben. Er zijn zelfs mensen die beweren dat het Kindje Jezus de gelaatstreken van pastoor Van Beers heeft...

Verleden en heden

Vanaf de vroege jaren vijftig wordt de Bergense kerststal ieder jaar volgens een vast stramien opgezet. De parochianen van het eerste uur hebben plaatsgemaakt voor hun nazaten en liefhebbers, tot buiten de parochie

toe. De rotsen zijn een aantal jaar geleden gerestaureerd en ook de houten stal is al een aantal keer vervangen. Piet Bijwaard heeft hiervoor een zeer gedetailleerde tekening gemaakt.

De kerststal in de Petrus-en-Pauluskerk is een echte bezienswaardigheid waarvoor mensen uit de buurt ieder jaar graag naar de kerk komen. Het is een mooi voorbeeld van hoe een parochie ooit samen het kerstverhaal letterlijk gestalte gaf. ■

Ingrid Henkemans

Met dank aan de heer H. Plaatsman.

Ouders Anneke en Johan vieren Kerstmis na de moord op hun dochter

EVA

Op 16 mei werd Volendam, en ver daarbuiten, opgeschrikt door het nieuws dat Eva Veerman (28) was vermoord door haar partner. Ongeloof, verbijstering, verdriet en gemis overheersten die eerste dagen en weken. Na een indrukwekkend afscheid in de Sint-Vincentiuskerk en een stille tocht door het dorp, moesten haar ouders, haar broer en zijn gezin, familie, vriendinnen en vele anderen verder leven zonder Eva. Een half jaar later is het december: hoe vier je feestdagen als Kerstmis, een echt familiefeest, in deze omstandigheden? Leo Fijen had een bijzonder gesprek met Anneke en Johan Veerman.

Foto: privé-collectie

“**A**ls een deur in het slot valt, gaat ergens anders een raam open. Misschien gebeurt er nog wel meer. Misschien zijn er wel meer ramen die geopend worden.” Het is december. Volendam laat buiten zien waar het goed in is: overal en nergens schittert de kerstversiering, waar je ook kijkt zie je lichtjes. Die warmte is nog even ver te zoeken in het huis van vader Johan (60) en moeder Anneke (59). De reden is overal in huis te zien; dochter Eva wordt gemist. In mei van dit jaar, gruwelijk vermoord door haar partner, laat deze stralende en energieke, jonge vrouw een grote leegte achter. Bij haar broer Thomas en zijn vrouw Sandra, bij haar collega's van de vis-

winkel in Hilversum, bij haar naaste familie, bij haar vriendinnen en vooral bij haar vader en moeder. Daar zitten ze in de dagen naar Kerstmis, de moeilijkste dagen van het jaar als je je dochter moet missen. De tranen zijn nooit ver weg bij moeder Anneke, de troostende arm van vader Johan is er ook steeds weer, maar die levensgrote foto van Eva in een nis blijft haar ouders maar aankijken. Daarom moet moeder Anneke wel een paar keer per dag zomaar huilen. Daarom weet vader Johan vaak niet waar hij met zijn boosheid naar toe moet. En toch zegt diezelfde vader Johan: "Als een deur in het slot valt, gaan er misschien wel twee ramen open".

We voelen haar elke dag, onze lieve dochter

Moeder Anneke valt haar man bij, in al haar verdriet: "Ze is hier nog, misschien wel meer dan ooit. We

voelen haar elke dag, onze lieve dochter. En we hebben naar haar geluisterd. Eva zei vaak tegen ons: doe die oude meuk nou weg. Wij wilden graag verhuizen naar een appartement, daarom investeerden we niet meer in ons huis. Na haar dood moesten we vaak aan haar woorden denken. In de nieuwe flat zal haar geest nooit zijn. Maar hier is ze geboren, groot geworden en heeft ze zich ontwikkeld tot de mooie vrouw, die ze is. Hier is ze nog. Daarom hebben we haar advies opgevolgd en alles gerenoveerd. De deur van de gang naar de woonkamer is letterlijk dicht gegaan. Daar is een muur gekomen. En om de hoek is een nieuwe opening gemaakt. Het is waar: als een deur op slot gaat, wordt een raam geopend. Het is hier in ons huis letterlijk gebeurd, precies zoals Eva het wilde. Daarom is ze hier meer dan ooit, niet lijfelijk maar in de geest zoals ze is.

Want we spreken over haar in de tegenwoordige tijd. Ze is hier en ze wil dat we haar liefde doorgeven en niet in boosheid verder leven. Sterker nog, elke traan minder hier en iedere minuut minder verdriet hier, dat geeft een uur meer vrolijkheid daar, in de hemel".

Als de woorden even stilvallen, wijst moeder Anneke op een kerststal in de nis, waar de levensgrote foto van Eva hangt. Die kerststal is een geschenk van lotgenoten. Zo gaat dat in Volendam, mensen vangen elkaar op. Troost wordt gevonden in de verhalen van lotgenoten. Allemaal vrouwen, allemaal geconfronteerd met een lege plek, allemaal tranen met tuiten huilend, maar ook allemaal tot steun van de ander. En juist daar vindt Anneke troost, net als bij het graf. Daar is ze iedere dag, ook in de dagen naar Kerstmis toe. Samen met haar man Johan. En steeds ontmoeten ze daar dezelfde mensen die ook hun naaste moeten missen. Dat is een groep geworden, die elkaar in deze donkere en koude dagen treft op het kerkhof, maar ook in een opslaghuisje bij de graven. Daar drinken ze koffie en praten ze elkaar moed in. Daar wordt gelachen en geweend. Alles kan onder lotgenoten. En daar wordt ook gekozen voor een kerstboom op het graf. "Want Eva was en is dol op Kerstmis, meer dan Sinterklaas. We hebben natuurlijk gedacht om maar geen kerstboom te kopen. Maar dan doen we haar tekort. Dus hebben we een kleine verlichte kerstboom voor het graf en zoeken we een mooie kerstboom thuis. We hangen Eva's kerstballen erin, zo is ze er dan bij", verzucht moeder Anneke.

Zelfs in dat moeilijke en onmogelijke jaar van de dood van hun dochter is er meer dan het sterven, ontdekken ze. In de verbouwing, in de lotgenotengroepen, in de gesprekken rond het graf. De dood heeft nooit het laatste woord. Door de tranen heen blijft Eva spreken, juist in de dagen naar Kerstmis. Dan haalt Anneke een kleine plaquette tevoorschijn met een tekst, die precies aangeeft wie Eva is, die in de kerk is voorgelezen en ook op haar grafsteen komt: 'Lach niet, maar schater. Drink wijn in plaats van water. Doe wat je het liefste doet, niet wat je denkt dat moet. Zie het mooiste in elke dag en doe af en toe iets dat niet mag'. ■

Leo Fijen

Vrijwilligers zijn als engelen op aarde

Jongeren
zijn best wel bereid
om iets te doen,
ze willen alleen
graag gevraagd
worden.

Vrijwilligers zijn de lichtpuntjes op deze aarde.
Zij zijn van onschatbare waarde.
Hun werk zorgt voor warmte in Kerk en maatschappij.
En dat alles belangeloos, ten gunste van jou en mij!

De inzet van vrijwilligers is onbetaalbaar, ze zijn als engelen op aarde. Ze zijn de stabiele kracht, die alles draaiende houden.

De parochie draait voor het grootste deel op vrijwilligers, die elk hun eigen talenten en vaardigheden inzetten. De handige klussers, technici, de sociale koffieschenkers en de gewaardeerde bezoeken van de (zieken)bezoekgroep. Welke vaardigheden wil jij opdoen of welke talenten kun jij inzetten?

In het bijzonder vragen we ook tieners, jongeren en jongvolwassenen om zich binnen onze kerk te ontwikkelen in verschillende vaardigheden en hun talenten te ontdekken. Wat dacht je van leren orgel spelen of de instagram van jouw parochie beheren? Wil je van betekenis zijn voor je gemeenschap, meld je aan bij de kerk in uw buurt? Of spreek een kerkganger aan in jouw kerk? Dat is vast ook een vrijwilliger. Misschien ken je iemand en denk je dat hij van waarde kan zijn voor de parochie? Schroom niet om ze als nieuwe vrijwilligers te vragen. Hoe fijn is het als iemand jouw talenten en potentie ziet.

Synode 2021-2023

Meepraten op bisdom-, continentaal- en wereldniveau

Sinds het Tweede Vaticaans Concilie worden er om de zoveel jaar bisschoppensynodes gehouden. In Rome, in het Vaticaan. Bisschoppen, experts op het terrein van het te bespreken onderwerp en andere gasten worden dan genodigd om bijna een maand lang (meestal in oktober) naar het hart van de Wereldkerk te komen. De synode, die in oktober jongstleden werd geopend, over de betekenis van synodaliteit in de katholieke Kerk, vindt niet alleen in Rome plaats, maar over de hele wereld, in ieder bisdom. Ook in het onze.

De diocesane fase van de synode, de periode waarin de gelovigen met elkaar spreken over de vraag hoe we als Kerk meer 'samen onderweg' kunnen zijn, is begonnen. In alle bisdommen werd op 17 oktober het startsein gegeven met een speciale viering. In de Heilige-Nicolaasbasiliek in Amsterdam gaf onze bisschop alle dekens een speciale synodekaars om te gebruiken bij de bijeenkomsten in dekenaten en parochies.

Meer tijd

Vanuit de hele wereld heeft paus Franciscus enthousiaste reacties gekregen. Veel bisdommen zijn voortvarend aan de slag gegaan, maar ze worstelden met de korte tijd die beschikbaar was (oktober 2021-maart 2022). Er is daarom in Rome besloten om de periode van de bisdomfase te verlengen tot 15 augustus 2022. Dit betekent in de praktijk dat we in ons bisdom tijd hebben tot april. De vraag is hoe bijeen te komen in tijden, waarin we vanwege de aanhoudende pandemie niet met grote groepen samen willen komen.

De Geest vergadert

Ondertussen zitten de dekens niet stil. Zij zijn in overleg met de parochies om bijeenkomsten te plannen en

voor te bereiden. In het ene dekenaat worden het grote bijeenkomsten voor alle parochies samen, in het andere wordt de synode in de parochies of regio's gehouden. U gaat er ongetwijfeld (via uw parochie) meer over horen. Overall is het de bedoeling dat mensen met verschillende achtergronden, leeftijden, talen en betrokkenheid bij het parochielevensamen komen om naar elkaar te luisteren en samen te leren van verstaan wat de heilige Geest ons wil leren. Welke weg kunnen we samen inslaan om meer (geloofs)gemeenschap te worden, waarin ieder een plek heeft en kan deelnemen aan de roeping van de Kerk?

Op de bisdomwebsite is een speciale pagina ingericht waar nieuws en informatie over de synode gedeeld wordt. Er is bijvoorbeeld een synodeganzenvord voor kinderen en tieners te vinden (gemaakt door het bisdom Palencia, Spanje, en vertaald door bisdom Hasselt, België). Overigens hadden de tieners in ons bisdom de synodeprimeur! Bij de reünie van hun zomerkamp op 17 oktober hebben ze al stilgestaan bij het thema 'samen Kerk zijn' en de synode. Een moeilijk onderwerp, maar ze praten er graag over mee, ook in de dekenaten en parochies. Het is wel belangrijk dat tieners en jongeren expliciet voor de bijeenkomsten worden uitgenodigd.

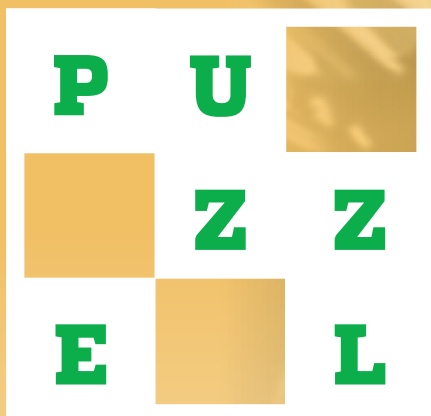
Kortom: Wordt vervolgd. ■

Corine van der Loos

Lees meer op www.bisdromhaarlem-amsterdam.nl (klik links op icoontje).

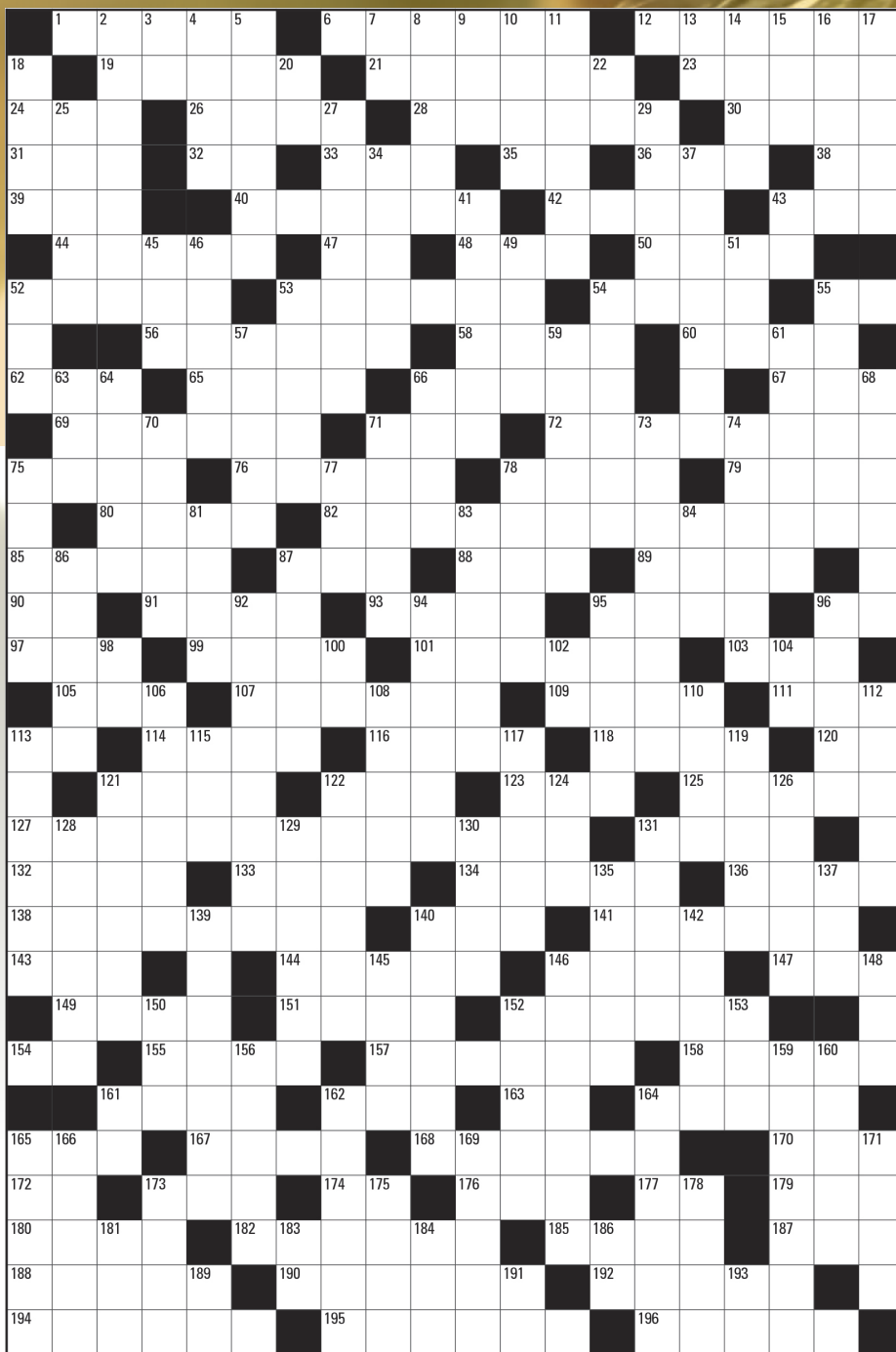
Kerst

Onder de goede inzendingen van de kerstpuzzel 2021 worden verloot:

10 arrangementen voor twee personen voor een speciale rondleiding door de basiliek H. Nicolaas (Amsterdam) op zaterdag 5 februari 2022 (aanvang om 14.00 uur) met ontvangst met koffie/thee, rondleiding door de kerk, bezoek aan museum Ons' Lieve Heer op Solder, deelname aan de *Evensong* en afsluiting met een 'Amsterdamse borrel'.

Winnaars ontvangen tijdig alle praktische informatie (e.e.a. afhankelijk van de dan geldende coronamaatregelen; zonodig wordt een andere datum gekozen.)

Oplossing:

51	63	148	164	102	177	113	128	84	96	102	115	183	150	102	42			
9	7	194	84	15	189	22	164	181	115	77	84	68	88	153				
52	135	167	9	187	47	3	50	60	125	126	181	100	184	26	117	156	100	
85	100	47	135	22	52	39	177	9	34	47	156	112	100	67	84	144	157	139
195	39	72	88	84														

Horizontaal

1 geldbuidel 6 vogel 12 aangaande 19 plaats in Drenthe 21 aanwijzer 23 oefenreling van dansers 24 courant (afk.) 26 Ierse schrijver 28 handgemeen 30 bewerkte dierenhuid 31 notaris (afk.) 32 technische universiteit (afk.) 33 houding 35 selenium 36 in samenwerking met (afk.) 38 tasto solo (afk.) 39 een zekere 40 coureur 42 vogelverblijf 43 opening 44 hartige hap 47 Deo volente (afk.) 48 in buitengewone dienst (afk.) 50 wijs man 52 hoeveelheid 53 plaats in Overijssel 54 kluisje 55 broeder (afk.) 56 geheel 58 Indiaas gewaad 60 Koninklijke Nederlandse Atletiekunie (afk.) 62 onwetend 65 kwetsuur 66 hersteld 67 Duitse omroep 69 sterke-drink 71 ribbenstoot 72 vogelproduct 75 Frans departement 76 aandeel 78 aangename reuk 79 dierengeluid 80 voedsel 82 vruchtenmoes 85 witte populier 87 knop op het toetsenbord 88 aangehecht takje 89 Nederlandse dichter 90 ingenieur (afk.) 91 indiaanse tent 93 hoofdstad van Noorwegen 95 voordeel 96 politieke partij

97 moeder 99 schaakstuk 101 letterkundige 103 vlug 105 Algemene Ouderdomswet (afk.) 107 serviel 109 sprong in het water 111 pluspunt 113 millimeter 114 tegen 116 toegangspoort 118 gerucht 120 daar 121 begrensd gebied 122 voorzetsel 123 met betrekking tot (afk.) 125 onenigheid 127 verdragingsinrichting 131 sierplant 132 plantenvoeding 133 aanwijzing 134 zoutig vocht 136 droogvloer 138 schande aandoend 140 raamscherm 141 genoeg 143 dicht 144 gedachte-wisseling 146 stevig 147 ten tijde van (afk.) 149 brandstof 151 voorteken 152 plankzeiler 154 milligram 155 telwoord 157 handwerksman 158 partij in rechtszaak 161 rustig 162 in orde 163 niet even 164 wondvocht 165 insect 167 hijswerktuig 168 Grieks eiland 170 soort 172 laagwater 173 insecticide (afk.) 174 kilobyte (afk.) 176 roem 177 lithium 179 ton 180 boetseermateriaal 182 vrouwelijk dier 185 kleur 187 inrichting (afk.) 188 plaats in Italië 190 zwemvogel 192 boerderij 194 gebrek 195 lange gedachteuithaal 196 uit een grote Duitse stad.

Verticaal

2 eenvoudig restaurant 3 Bijbelse stad 4 bessentros 5 boef 7 intensive care 8 plaats in Bolivia 9 internetadres (afk.) 10 Egyptische godin 11 tegen de kosten opwegend 13 nota bene (afk.) 14 vis 15 honderd vierkante meter 16 eiland in de Middellandse Zee 17 aanvankelijk 18 vetpuistje 20 rivier in Noord-Brabant 22 rekening-courant (afk.) 25 plaats in Oost-Vlaanderen 27 barbaarse handeling 29 watersporttentoonstelling 34 plotseling opkomende gedachte 37 halsstarrig persoon 41 werktuig 43 gij 45 wilde haver 46 circus-artiest 49 muziekritme 51 vorm van het boeddhisme 52 Gemeentelijke Geneeskundige Dienst 53 Amerikaanse veeboerderij 54 Hondster 55 schrijftafel 57 geroosterd brood 59 petitie 61 toeneming 63 uitroep 64 moedertje 66 grote hoeveelheid 68 vruchtenconcentraat 70 uiting van beleefdheid 71 plaats in Italië 73 gemeentelijke heffing op uithangborden en dergelijke 74 zwart-witte vogel 75 vordering 77 paling 78 genieting 81 onderkledingstuk 83 begerig 84 vochtig 86 bosvrucht 87 knoflooksaus 92 groene amandel 94 jachtexpeditie 95 stadswijk

96 sierdeken op een bed 98 middelbaar onderwijs 100 niet vóór 102 en dergelijke (afk.) 104 Amsterdams Peil 106 betrekkelijk hoge temperatuur 108 politieman 110 verdikte wortel 112 gemoedsgesteldheid 113 knagdier 115 ontkenning 117 vat met hengel 119 benauwdheid 121 water in Noord-Holland 122 tweezitsfiets 124 dierenmond 126 gemeenschappelijke weide 128 cycloop 129 aanhanger van een godsdienst 130 ironie 131 carnavalsgroet 135 ontzag 137 sergeant (afk.) 139 herten als jachtobject 140 knaapje 142 voorgeschreven voedingswijze 145 smal stromend water 146 groenten-fruitkweker 148 zeer gevorderd 150 in tegenstelling tot (afk.) 152 benauwde walm 153 rijtoer 156 voorname mensen 159 slaafs 160 daarmee verbonden 161 senior (afk.) 162 groep musici 164 sjalot (gewestelijk) 165 samenhangend geheel van woorden 166 opgerold wafeltje 169 oranje-rood kleurmiddel 171 gedorst graanhalmen 173 prehistorisch dier 175 witvis 178 inval 181 eikenschors 183 persoonlijk voornaamwoord 184 Europeaan 186 uitroep van spijt 189 paardenslee 191 de dato (afk.) 193 Vrije Universiteit.

Uit de correcte inzendingen zijn de volgende prijswinnaars geloot:

- A. en S. de Jong (Waarland)
- S. Stoetzer (Oudorp)
- M.J.J. Stokman (Vijfhuizen)

Stuur uw oplossing (met vermelding van naam en adres) vóór 15 januari 2022 naar: **Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem.** Of mail naar: samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

't Nieuwe jaar betekent een nieuwe agenda, een schone bladzijde, maar ook goede voornemens...

Heiligenkalender

Een maandkalender met heiligen en feesten en twaalf prachtige kunstplaten.

Heiligenkalender 2022
www.365heiligen.nl | € 14,95

Klooster! agenda

Een scheurkalender met iedere dag een momentje bezinning door een kloosterling.

Klooster! agenda 2022
www.adveniat.nl | € 15,00

Gerarduskalender

De bekende scheurkalender met op de achterkant moppen, gedichten, puzzels. Ook te downloaden voor op uw smartphone.

Gerarduskalender 2022
www.kloosterwittem.nl/
gerarduskalender | contactpersoon
parochie | € 8,50 (exclusief schild)

Preken voor het C-jaar

Een mooie overweging voor iedere zondag van het komende C-jaar.

Waar je hart vol van is.
Overwegingen bij de zondagen van het liturgisch jaar C | mgr. Jan Hendriks | ISBN 9789493161924
www.adveniat.nl | € 19,95

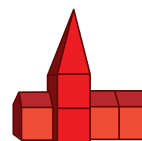
kerkbalans.nl

Geef vandaag voor de kerk van morgen

2022

Actie

Kerkbalans

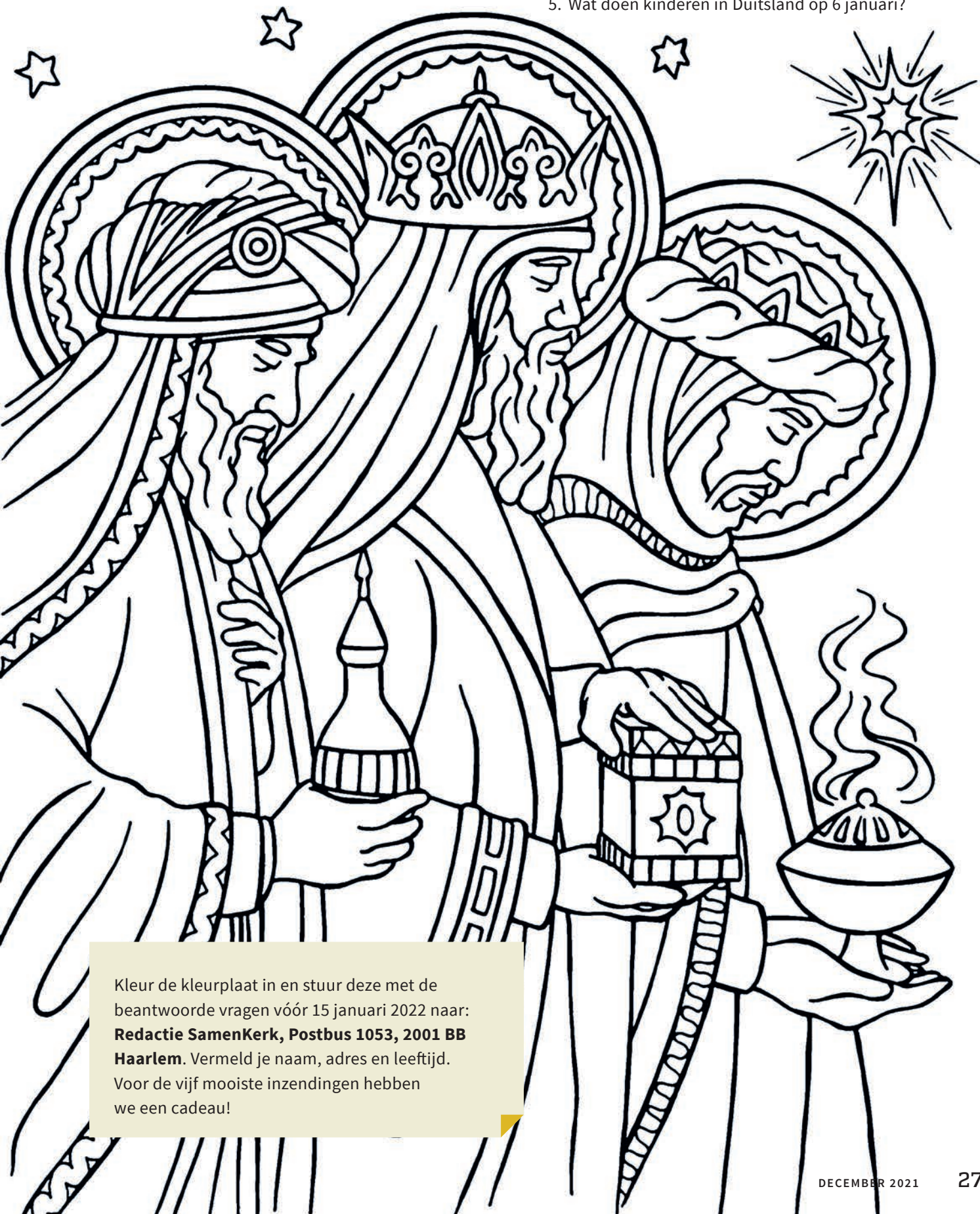

Kleurwedstrijd

Wat is het antwoord op deze vragen:

Hint:
pagina 10
en 11..!

1. Hoe heet het feest dat we op 6 januari vieren?
2. Waar komt de jongste wijze vandaan?
3. Welke namen hebben de wijzen uit het Oosten?
4. Waarom gaven zij mirre als cadeau aan Jezus?
5. Wat doen kinderen in Duitsland op 6 januari?

Kleur de kleurplaat in en stuur deze met de beantwoorde vragen vóór 15 januari 2022 naar: **Redactie SamenKerk, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem**. Vermeld je naam, adres en leeftijd. Voor de vijf mooiste inzendingen hebben we een cadeau!

LUX
advocaten

**ONDERNEMINGSRECHT
& (KERKELIJK) VASTGOED**

WWW.LUX-ADVOCATEN.NL